

szégyenkezve, keserűen,
dühösen, elkeseredetten,
csalódottan, beletörődően

GYERMEKBÁNTALMAZÁS

Egy kutatás összegezése

Az elmúlt évek során számtalan esetben találkoztunk kétségbeesett szülőkkel és tehetetlenek bizonyult szakemberekkel. Tudomásul vettük, hogy a körülöttünk lévő világban a gyermekbántalmazás, s ezen belül a szexuális abúzus sokkal gyakoribb, mint azt eddig gondoltuk volna.

A gyakorlati munka sok olyan gyermeket sodort hozzánk, akik könnyes szemmel, szégyenkezve, keserűen, dühösen, csalódottan, elkeseredetten, beletörődően, és még felsorolhatatlanul sokszínűen tárták fel előttünk életük feldolgozhatatlan traumáját.

Sok könyvet elolvastunk a szexuális abúzus témájáról, igyekeztünk tanulni mások tapasztalataiból, kapaszkodókat kerestünk. És megtapasztalhattuk, hogy nem csak a gyermekek ütköznek tudatlanságba, tájékozatlanságba, tehetetlenségbe, hanem mi, felnőttek is.

És megtapasztalhattuk, hogy a szülők, az iskolákban dolgozó pedagógusok, a segítő szolgálatok munkatársai jó szándékúak, de ismereteik ebben a témában hiányosak.

Sőt, ami még rosszabb, többnyire elzárkózóak a szexuális abúzus témáját illetően, s véleményük szélsőségesen szubjektív.

Ki segít a bajban lévő gyermeknek, ha a körülötte élő felnőttek nem látják, vagy nem akarják látni kiszolgáltatott, beavatkozásért kiáltó helyzetét?

Úgy gondoljuk, hogy ez a probléma országosan is minél hamarabbi megoldást kíván. Saját tapasztalatainkra támaszkodva, valamint az országos és világviszonylatban végzett kutatási eredmények alapján is meggyőződünk erről.

KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Kutatásunk a gyermekek ellen elkövetett bántalmazások témakörével, ezen belül a szexuális abúzussal foglalkozik.

Arra kerestük a gyermekek lehetséges válaszait, hogy mennyire ismerik az őket megillető jogokat, és tudják-e, hogy kihez fordulhatnak segítségért, ha sérelem éri őket. Bántalmazás vagy bántalmazást megelőző gyanús helyzetben kihez fordulnak, kitől kérnek, kérhetnek segítséget.

A médiában, a sajtóban egyre többet foglalkoznak a gyermekek ellen elkövetett bántalmazásokkal, visszaélésekkel, s ez segít az abúzus-tabu le-

döntésében, mégis azt gondoljuk, hogy a bántalmazások nagy többsége nem kerül feltáráásra, így a bántalmazott gyermek segítséget sem kap.

Fontosnak tartjuk, hogy minél pontosabb és gyakorlatiasabb információk jussanak el a gyermekekhez, és a felnőttekhez is, hogy az áldozatok tudják, kihez fordulhatnak segítségért, a segítők pedig megfelelő segítséget nyújthassanak az érintett gyermekeknek.

Kutatásunk arra irányult, hogy képet kapjunk a gyermekek tájékozottságáról, véleményéről, eszköztáráról, hogy lássuk az alapokat, és a gyermekek meglévő tudására építhezünk a későbbi munkánk során.

Kutatásunkat három megye 8 településen végeztük. A három megye: Pest Megye, Szabolcs-Szatmár Megye, és Veszprém megye. Az érintett települések: Bakonyzentkirály, Ósi, Fót, Veresegyház, Erd, Valkó, Monor, Nyírbátor.

Összesen 157 gyermeket kérdeztünk meg, 67 lányt, és 90 fiút. Mindannyian a 11-15 éves korosztályba tartoznak. A vizsgált gyermekek közül 81 gyermek normál családban él, 28 gyermek a gyermekjóléti alapellátásban van, és 48 olyan gyermeket kérdeztünk meg, akik a gyermekvédelmi szakellátásban nyertek elhelyezést.

HIPOTÉZIS

Hipotézisünk az, hogy az általános iskoláskorú gyerekek ismeretei meglehetősen hiányosak az őket ért különféle bántalmazásokat és a segítségkérést illetően. Továbbá feltételezésünk – korábbi tapasztalataink alapján – hogy a gyermekekkel foglalkozó szakemberek többsége még mindig idegenül fogadja a bántalmazást, mint problémát. Ennek következményeként nem jelenti a tudomására jutott eseteket az illetékes szervek felé, megakadályozva ezzel a gyermekek számára nyújtható megfelelő segítséget, amit – a jelenlegi gyermekvédelmi törvény ismeretében – súlyos mulasztásnak minősítünk.

Legfontosabb problémának tartjuk e témában azt, hogy e mulasztások következményeként viszonylag nagy számú gyerek marad ellátatlanul és segítség nélkül. Ennek következtében – a bántalmazásból eredő következmények ismeretében – feltételezésünk szerint ezek a gyerekek a legkülönbélebb problémákkal és pszichés tünetekkel lépnek be a felnőttek világába és kezdik meg „felelősségteljes” életüket.

Ebből következően további feltételezésünk, hogy számos kamasz- illetve felnőttkori magatartászavar és egyéb pszichés diszfunkció stb. sok esetben visszavezethető valamilyen, a gyermekkorban elszenvedett lelki, fizikai, vagy szexuális abúzusra, mely elsősorban prevencióval, korai felismeréssel, odafigyeléssel és hathatós segítséggel megoldható lenne.

AZ EREDMÉNYEK FELDOLGOZÁSA

A gyerekek számára elfogadható szülői viselkedésekről rövid szituációk felvázolásával kérdeztük meg a gyerekeket.

A szakellátásban lévő gyermekek esetében a gyermekek kétharmada elfogadhatónak tartotta az apai verést, ha valaki rossz jegyet visz haza az iskolából, s csak egyharmaduk mondta azt, hogy elutasítja az apa magatartását.

A 157 vizsgált gyermekből 41 gyermek, tehát csaknem a 30% vállalta fel a válaszában, hogy történt már vele olyan, hogy a rossz jegyért az édesapja megverte. További gondolkodásra késztet az az adat, hogy a gyermekek közül igen sokan, 28-an nem válaszoltak a kérdésre.

A gyermekek mintegy 39%-a megélte már a saját családjában, hogy valamilyen cselekedetért, amiért egyébként is szégyent érzett, a szülője többször ismételten megszégyenítette.

A megkérdezett gyermekeknek csak 59%-a értelmezte helyesen a szexuális abúzus fogalmát, tudta a jelentését.

Rendkívül fontos, hogy a gyermekeknek pontos információik legyenek arról, hogy mit jelent a szexuális abúzus, hogyan védekezhetnek ellene, mit tudnak tenni azért, hogy csökkentsék az áldozattá válás veszélyét.

Nagyon kevés adat áll a rendelkezésünkre, mely megmutatná, hogy valójában mennyi gyermeket érint ez a probléma Magyarországon. A szakirodalom azt valószínűsíti, hogy a szexuális visszaélést elszenvedett gyermekek számát csak alábecsülni tudjuk. Ennek oka: az áldozatok félnek a hozzájuk gyakran igen közel lévő elkövetőtől, hiszen a kiderült esetek nagy részében bebizonyosodik, hogy családon vagy baráti, ismeretségi körön belüli az elkövető. A nemzetközi tapasztalatok szerint minél szélesebb körben és minél közérthetőbben tudunk beszélni a szexuális abúzusról, annál többen merik és akarják felvállalni az érintettségüket. Nagyon fontos a média hatása, hiszen óriási felvilágosító munkát tud elvégezni. Tisztában kell lenni azzal, hogy a média hatására nem nő a szexuális visszaélések száma, csak a megtörtént és eddig látenciában lévő esetekből több kerül napvilágra.

A megkérdezett gyermekek 18%-a találkozott már a környezetében olyan gyermekkel, akit szexuálisan zaklattak.

Beszédes adat, hogy a normál családban felnövő gyermekek közül csak 7% találkozott olyan személlyel, akit szexuális zaklatás ért, az alapellátottak esetében ez a szám 21%, míg a szakellátásban lévő gyermekeknél 33%. A szakellátásban lévő gyermekek fiatal koruk ellenére mintegy ötször többet találkoznak a szexuális erőszakkal, mint normál családban élő társaik. (Vannak egészen szélsőséges esetek is, a munkánk során találkoztunk olyan lakásotthonban élő lányokkal, akiknél 12 lány közül 11 szexuális erőszak áldozata volt.)

A megkérdezett gyermekek kétharmada úgy nyilatkozott, hogy nem tudja, mik azok a gyermeki jogok.

A gyermekek 40%-a nem tudja, hogy van-e az iskolájában gyermekvédelmi felelős. (Minden iskolában volt gyermekvédelmi felelős.) 29 gyermek úgy tudta, hogy nincs az iskolájukban gyermekvédelmi felelős, 63 gyermek pedig biztosan tudta, hogy van. Ezek a számok azt mutatják, hogy az iskolákban még nem elég ismert, pláne nem elismert a gyermekvédelmi kolléga munkája.

A megkérdezett gyermekek 76%-a nem tudja, mi az a gyermekjóléti szolgálat.

*...gyermekek
kétharmada nem tudja,
mi az az
a gyermeki jogok...*

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásunk célja az volt, hogy ismereteket szerezzünk a 11-15 éves korosztályú gyermekek gondolkodásmódjáról, ismereteik mélységéről, véleményéről, a segítség kérés és a segítség kapás módjáról.

Három gyermekcsoportot hasonlítottunk össze, az egyik gyermekcsoport társadalmilag elfogadott normák szerinti családban él, a másik csoport a családjukból kiemelt gyermekek, a harmadik csoport a „köztes állapot” azok a gyermekek csoportja, akik a családjukban élnek, de segítő szolgálat beavatkozására van szükség a család elfogadható működtetéséhez.

A kérdőív kérdéseinek megfogalmazásánál azon igyekeztünk, hogy a kérdések érthetőek legyenek a vizsgált korosztály gyermekei számára. Véleményünk szerint a gyermekek válaszai hitelesek voltak.

Összességében a vizsgálat eredményeiből az derül ki, hogy a gyermekek ismeretei túlnyomó többségükben hiányosak abban a tekintetben, hogy nem tudják, mihez van joguk, kik azok a személyek, vagy melyek azok az intézmények, akikhez a családjukon kívül baj esetén fordulhatnak.

Az iskolai gyermekvédelmi felelősöknek lehetősége volna a segítségre szoruló gyermekkel napi kapcsolatban lenni, ezért az ő munkájukat kiemelten fontosnak tartjuk. Baj észlelése esetén azonnal jelezhet tovább a megfelelő segítő szolgálatnak, aki helyben van a településen. Ha a gyermeknek bármilyen baja van, az azonnali segítségnyújtás lehetősége adott. Ehhez azonban a gyermekeknek tudni kellene, hogy ki az a személy az iskolájukban, akihez bármikor bizalommal fordulhatnak. Ezért tartjuk károsnak az iskolák többségében hallható hozzáállást: a gyermekvédelmi felelős szükséges rossz, szívesen alkalmaznak féllállású, vagy a munkában megfáradt nyugdíjas pedagógust erre a státusra.

A gyermekjóléti szolgálat létét minden gyermeknek ismernie kellene,

még akkor is, ha pillanatnyilag nem érintett abban, hogy kapcsolatba is kerüljön a szolgálattal. Fontosnak tartanánk, hogy a gyermekjóléti szolgálatok színes programokkal legyenek jelen a településen élő gyermekek életében, hiszen egy ismerős arc baj esetén erősen megnöveli a gyermek bizalmát. Ha nem egy ismeretlen „hivatalban” kell a gyermeknek megjelenni segítséget kérni, hanem ahhoz fordulhat oda, akihez előzőleg kellemes élmények fűzték, sokkal bátrabban, gyorsabban, nyitottabban fog segítséget kérni.

Szerettünk volna választ kapni arra, hogy mennyire van jelen a gyermekek életében a testi, lelki, szexuális bántalmazás. A válaszok nem leptek meg minket, csak igazolták, amit eddig feltételeztünk, hogy igen, sajnos nagyon is jelen van.

Az otthoni nevelés eszköztárában még mindig nagy hangsúlyt kap a „poroszos” nevelési elv, a büntetés, a csúnya szavak, a verés, s bár ritkábban, de előfordul az étel megvonása.

Azoknál a gyermekeknél, akiket több-kevesebb rendszerességgel fizikailag bántottak vagy bántalmaztak, a legtöbb esetben a gyermek számára elfogadható módszerként értékelődött a testi fenyegetés. Ez komoly problémákat vetít előre, hiszen várhatóan a gyermekkori bevésődött eszköztárat fogja felnőtt korában is alkalmazni.

A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek esetében pozitív folyamatnak ítéljük meg, hogy az otthonokban élő gyermekeket a felnőttek részéről inkább csak elvétele, kirívó esetként éri fizikai bántalmazás. Némi megnyugvással láttuk, hogy a szakellátásban dolgozó felnőttek a törvényeket, szabályokat betartják, és a gyermekek jogait igyekeznek tiszteletben tartani. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a továbbiakban nincs javítani való a szakellátásban dolgozók hozzáállásán.

A gyermekek egyet értenek abban, hogy ha valamelyik társukat bántalmazzák, akkor segítségre van szükség. Megoszlik azonban a véleményük arról, hogy kinek a segítségét kérik, illetve arról, hogy saját maguk segítsenek a bajba jutott osztálytársuknak.

A gyermekek szexuális jellegű bántalmazásánál nagyon kevés eszköz áll rendelkezésünkre, hogy megakadályozzuk a gyermekek áldozattá válását. A gyermek körül élő felnőttek baj esetén zavartan kapkodnak, nem tudják a hatékony segítségadás módját.

A gyermekbántalmazás még mindig tabu téma, meggyőződésünk szerint sok információ beszerzését, hatékony segítségi módszerek kidolgozását, s a tabuként való kezelés megszüntetését kívánja.

*Készítette: Bacsárdi Csilla, Csehák Hajnalka,
Kárpáti Ágnes, Nagy Mónika, Pregunné Puszkás Gyöngyi*